

Naujienu Antroji Dalis

NR. 898

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIV METAI

POV. DIRKIS

Z. AIDULIS

TAUTOS SĄMONĖS ŽADINTOJAS

Tas didysis tautos žadintojas, kurio vardas surištas su Vasario 16 aktu, buvo dr. Jonas Basanavičius. Tuo metu, kada Lietuva šventė devintą vasario 16 sukaktį, lenkų okupuotoje Lietuvos sostinėje, Vilniuje mirė Dr. Jonas Basanavičius. Jis mirė sulaukęs 76 metų amžiaus.

1927 m. vasario 5 d. Basanavičius savo kambary krito ir skaudžiai susitrenkė šoną. Kitą dieną jis buvo paguldytas lietuvių ligoninėje. Iš karto ligonis jautėsi gerai. Vasario 16 d. ligonis pasijuto blogai ir pradėjo skūstis šone skausmais. Tuoj buvo sukviestas gydytojų pasitarimas. Velionis dar buvo pilnoje sąmonėje ir sakėsi labai norėtų sulaukti kitų metų, kada bus švenčiama Lietuvos 10 metų sukaktis. Tuo pačiu metu su kun. Viskanta atliko tikybines pareigas. Apie 6 val. vakaro ligonis pradėjo silpnėti ir po kelių minučių mirė.

Šiais metais nuo dr. Jono Basanavičiaus mirties sueina 11 metai. Minėdami didžiąją lietuvių tautos šventę — Vasario 16, lietuviai visur prisimins ir šį didįjį tautos patriarchą. Taip likimo buvo lemta sutapti, kad didysis tautos žadintojas, nepriklausomybės akto signataras, mirė Lietuvai laisvės paskelbimo dienoje. Pasiekus iš okupuotos sostinės žiniai, visą Lietuvą apgaubė gedulas.

Tautos atgimimo pranašas mirė, bet jis savo tautai pasiliko šviesiu pavyzdžiu. Jo idealai liko gyvi iki šių dienų, jie lietuvių tautai bus kelrodžiu ir ateity. Jis daug nudirbo savo gyvenime, gal kiek pavargo fiziškai, bet jo siela ligi mirties pasiliko jauna. Jis visa širdimi mylėjo Lietuvą ir troško, kad ir jaunimas eitų atgimstančios Lietuvos keliu.

Darbo Basanavičiui niekadoms netrūko. Bet jis dirbo neuži-

daręs savo profesiją, ne kurios vienos srovės baruose. Jis dirbo Lietuvai, dirbo visai savo tautai. Basanavičius visur buvo, kur jį šaukė savos tautos reikalai. Jis užžiebė Aušrą, jis stovėjo pirmose eilėse kovotojų už lietuvių spaudos gražinimą. 1905 metais, šaukiant Vilniuje Didįjį Seimą, Basanavičius ir vėl pirmasis. 1918 metais, skelbiant Lietuvą prisikeliančią nepriklausomam gyvenimui, Basanavičius pirmas savo vardu apie tai praneša pasauliui.

Dr. J. Basanavičius buvo gydytojas, bet jo vardas buvo visuomenei daugiau žinomas kaip kultūrininko ir laisvės kovotojo.

Tur but, daug kam nežinoma, kad dr. J. Basanavičius, baigęs medicinos mokslus, net 25 metus praleido Bulgarijoje. Jis tenai dirbo kaip gydytojas. Bet kas domėjosi Lietuvos atgimimu, tas negalėjo nežinoti, kad Basanavičius buvo sumanytojas ir įkūrėjas laikraščio "Aušra". Taip pat lietuviams prisimintini jo tautosakos, liaudies pasakų rinkiniai. Jis buvo ir pirmasis steigiant Lietuvių Mokslo Draugiją Vilniuje. Šiai draugijai Basanavičius net savo pinigų nesigailėjo. Su Martynu Yču tuo reikalu buvo ir į Ameriką atvykęs. Čia surinko aukų \$23.709,30. Tuo laiku tai buvo labai stambi suma. Pvz., Dargis 1967 m. viename "Tėvynės" numeryje rašo: "Mums SLA nariams Basanavičius yra labai artimas dar ir tuo, kad jo "Aušra" kėlė reikalą steigti didesnę organizaciją, Susivienijimą, kuris jungtų visų krypčių Amerikos lietuvius. Ta mintis kaip tik ir buvo realizuota 1886 metais".

Dr. J. Basanavičiui 1914 m. besilankant Amerikoje, Waterbury įvykęs SLA seimas jį išsi-

16 Vasario reikšminga sukaktis ir mes

Penkiasdešimt metų prabėgo, kai senoje Lietuvos sostinėje, Vilniaus mieste, buvo atstatyta po beveik 130 metų trukusios imperialistinės Rusijos okupacijos, nepriklausoma ir suvereninė Lietuvos valstybė.

Garbingi ir šviesūs Lietuvos vyrai, su dr. J. Basanavičium priešaky, padėjo savo parašus po istorinių dokumentu, kuris sutraukė rusų primestos vergijos grandis ir skelbė atstatymą nepriklausomos, demokratiniais pagrindais tvarkomos Lietuvos valstybės, atskiriant nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis. Tuo dokumentu, po ilgos rusiškos okupacijos, siekiančios išnaikinti lietuvių tautą, po priedė didžiausio lietuvių lenkinimo per mokyklas, bažnyčias ir kitas viešas institucijas, lietuvių tauta buvo įrikiuota į laisvą tautų šeimą.

Pro sąmoningo lietuvių akis, tos šventės ir reikšmingos sukakties proga, prabėga nuėitais tautos ir valstybės kelias, laisvės kovų metai, savanorių didvyriškas pasiaukojimas stojus tautos idealų ginti, nepriklausomybės laikotarpio augimas ir klestėjimas, žiaurios okupacijos ir karžygiškas partizanų pasipriešinimas bei tautos atsparumas.

Ziūrint istoriniu ir teisiniu pažūriu — kas yra ir ką reiskia mums Vasario šešioliktoji?

Ji yra mums pirmiausia naujosios — antrosios lietuvių valstybės šventė. Toji prieš penkiasdešimt metų Vilniuje pirmą kartą išgyventa Vasario šešioliktoji gyvai išreiškia tą sąmonę ir tuos norus, kurie pamažu vystėsi ir vis labiau reiskėsi nuo Valančiaus laikų, kurie Aušros ir Varpo laikotarpyje apėmė lietuvišką kaimą, davusį daug mums šviesių vyrų kaip V. Kudirką, J. Basanavičių ir kitus. Lietuvos Taryba, vienintelė to meto lietuvių tautos suverenumo reiskėja, skelbė pasauliui naują Lietuvos valstybės įkūrimą, bet jos atstatymą.

Vasario šešioliktosios aktas reiskia mums įkūnijimą karžygiškų darbų, apvainikavimą to dešimtmečius besitęsiančio lietuvių pasiaukojimo. Tarp kelių didžiųjų valstybių padalytai rinko garbės nariu, kuriuo jis pasiliko ligi pat mirties.

Ano meto tautos vergijoje Basanavičius lietuviams buvo kaip šviesus spindulys; jis ir šios priespaudos laiku mūsų tautai gali būti šviesiu pavyzdžiu. Jo asmuo yra glaudžiai surištas su Vasario 16. Jo pavyzdys telydi lietuvius visose jų kovose dėl Lietuvos laisvės!

lietuvių tautai reikėjo budėti ir laukti esminių sąlygų pasikeitimo, o joms susidarius, būti pasiruošiusiems tas sąlygas išnaudoti.

Vasario šešioliktoji reiskia apsisprendimą už atskirą savo likimą, už savią ir atskirą kultūrą. Aktu paskelbimas atstatymo nepriklausomos demokratiniais pagrindais tvarkomos valstybės atskiriant nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis, buvo pasisakyta prieš uniją su Lenkija, kuri lietuvių tautoj paliko neigiamą prisiminimą.

Vasario šešioliktosios aktas yra labai drąsus žygis ano meto sąlygomis. Jis buvo paskelbtas tuo laiku, kada vokiečiai Vakaruose planavo savo didžiuosius puolimus ir dar tikėjosi karą laimėti.

Vasario šešioliktosios aktas buvo reikšmingas tautinės vienybės žygis. Jis sulipdė tautinės lietuviškos sąmonės nešėjus, aukštuosius mokslus baigusius ir aiškiai srovėmis diferencijuotus veikėjus organizuotam lietuvių tautos balsui, aiškiai parodydamas, kad ano meto atskiros ir nė vienodo nustatymo politinės grupės galėjo pozityviai bendradarbiauti. Jos rasdavo bendrą kalbą, kada klausimas ėjo apie gyvybinius lietuvių tautos ir valstybės reikalus. Akto signatarų vieningas sutarimas (po trijų su puse šimtų metų valstybinių ryšių su Lenkija, kurios vadų noras buvo paversti Lietuvą savo karalystės provincija ir po sunkios rusų okupacijos) skelbti Lietuvą nepriklausoma valstybe, buvo vienas iš ryškiausių ir drąsiausių valstybės aktų Lietuvos istorijoje.

Nepriklausomybės laikais Vasario šešioliktoji virto iškilmingiausia Lietuvos valstybės ir visur laisvajame pasaulyje gyvenančių lietuvių tautinė švente, išreiškianti visų lietuvių pastangas už tautos laisvę ir valstybinę nepriklausomybę.

Kuo įpareigoja mus Vasario šešioliktoji dabartiniu metu, kada tauta neša daug žiauresnę to paties rusų (tik po komunizmo skraiste prisidengusio) okupaciją, negu carų laikais, kada daug kam kyla mintis, juh po ilgesnio tokios okupacijos užsitęsimo, lietuvių tauta gali taip sunkiai nukentėti, kad progai atėjus bus nepajėgi savo teisių ginti, kada daug kam atrodo, kad esame visų užmiršti ir niekas nenori mūsų reikalų ne tik ginti ir dėl jų kovoti, bet iš viso kur nor nors juos kelti?

(Nukelta į 2 psl.)

16 Vasario reikšminga sukaktis ir mes

(Atkelta iš 1-mo psl.)

Vasario šešioliktoji laisvėje gyvenančius lietuvius įpareigoja trims pagrindiniams nusistatymais: pirmas — tvirtu tikėjimu, antras — nuosekliu, ir pastoviu darbu ir trečias — išlaidų kartose vyvos ir sąmoningos lietuviybės.

Nepustojantis vilties sunkiai sergantis ligonis turi daugiau galimybių pasveikti, negu lengviau sergantis, bet nustojęs vilties. Kiekviena idėja, jų tarpe ir tautai laisvės siekti idėja, yra pasmerkta nepasisekimui, jeigu ji neturės uolių jos puoselėtojų užsispyrusiai siekiančių jos išsipildymo. Tai liečia kiekvieną individą, bet ypatingai tuos, kurie vadovauja. Niekas neseks vadovaujančių žmonių, jeigu pas juos nebus degančio tikėjimo savo siekiamo tikslo teisingumui ir tikru noru jį atsiekti. Mes turime savę uždegti tuo stipriu tikėjimu į lietuvių tautos laisvės siekimą ir tas tikėjimas turi atsispindėti visose mūsų gyvenimo apraiškose ir šeimyniniame gyvenime ir visuomeninėje veikloje. Tuo labiau, kad mūsų pastangos siekti savo tautai laisvės ir tikėjimas nėra paremti vien tik norais būti laisvais. Mūsų tikėjimas yra paremtas mūsų tautos didinga praeitimi, savita tautine kultūra ir kalba. Kąkurį yra tvirtinama, kad esame neskaityti, maža tauta ir todėl vykstančiose tautų ir valstybių grumtynėse šiame atominame amžiuje esame bereikšmiai, neturintieji svorio.

Tiesa, tautoms išsilaikyti nepriklausomą valstybę didelės reikšmės yra kiekybė, tačiau didumas yra reliatyvus dalykas. Kas vienoje aplinkybėje yra mažas, kitose aplinkybėse gali būti didelis. Lietuvių tauta, palyginus su savo kaimynais rusais, vokiečiais ir lenkais yra nedidelė tauta, bet pasižvalgę po pasaulį matysime, kad mes esame vidutinio dydžio tauta. Paimkime Afriką. Ten yra daug ir plotu ir gyventojų skaičiumi nedidelių valstybių, kurios paskutiniu laiku yra gavusios nepriklausomybę netgi visai tam gyvenimui nepribrendusios ir nepasiruošusios. Paimkime Vidurio Ameriką. Kiek ten yra valstybių mažesnių už Lietuvą. Toje pačioje Europoje didesnė dalis valstybių savo plotu yra mažesnės, negu Lietuva. Taigi, mūsų didumas yra toks, kad pasaulio tautų šeimoje mes galime užimti reikšmingą vietą ir teritorijos didumu ir tautos skaitlingumu.

Bet kaip visur, taip ir tautų gyvenime, svarbu ne tik kiekybė, bet ir kokybė, kuri yra viena iš svarbesnių ramščių tautos gyvybės palaikyme bei savo nepriklausomam gyvenimui teisių reikalavime. Nustatyti tautos kokybę yra daug sunkiau, negu jos didumą, nes kokybės nustatymas vyksta pagal dvasinius sugebėjimus, kurie nėra taip lengvai išmatuojami ir nesiduoda taip lengvai lyginami, kaip

fiziniai tautos ar valstybės elementai. Tačiau ir čia mes galime tvirtinti, nežiūrint, kad mūsų tautai teko atlaikyti tokius sunkius istorinius mėginimus esant kryžkelėje tarp Rytų ir Vakarų, mes esame turtingi savita kultūra, kalba, liaudies kūryba. Mūsų tauta, pagal istorikų tyrinėjimus, jau apie keturis tūkstančius metų gyvena prie Baltijos jūros, mūsų istoriją galime remti septynių šimtų metų valstybingumo tradicijomis.

Pagaliau ne tik mūsų tautos dydis, jos teritorinis plotis ir kultūrinis lygis kalba už mūsų laisvės atstatymą, bet ir pats istorinis vyksmas. Žvilgtelėję į istoriją, mes matysime, kad tautos praradusios savo savistovumą metų bėgyje jį atgauna, o pavergėjai ir didžiausios galybės, laiko bėgyje, savo galybę praranda ir žlunga. Taip atsitiko su daugel imperialinių galybių, kaip Egipto, Babilonijos, Romos imperija. Taip atsitiko su Austro-Vengrija, paskutinio karo pasėkoje, Hitlerio Vokietija. Paskutiniu laiku Anglijos, Prancūzijos, Olandijos ir Portugalijos valdomi kraštai pajuto savo tautinį sąmoningumą ir nepriklausomybę atgavo, dauguma visai tam nepasiruošę. Išvada štai kokia. Neamžina ir dabartinė rusiška imperija, dėl kitų tautų laisvės apšaukdama konferencijose Vakarų pasaulio valstybes imperialistais, o pati laikydama didžiausioji vergijoje kitas tautas. Ateis diena, kada ir ši imperija pradės trupėti, o pavergtos tautos, jų tarpe ir lietuvių tauta, atgaus teisę spręsti savo reikalus savistoviai. Į tai mes turime tvirtai tikėti.

Tačiau vien tikėjimo neužtenka. Tikėjimą turi lydėti nuoseklūs ir pastovūs darbai. Sakydamas darbai, turiu galvoje mūsų visų organizuotą veiklą ir pastangas kultūrinėje, visuomeninėje ir politinėje srityse. Čia reikia pabrėžti organizuotumo būtinumą. Būdami neskaityti ir po daugelį kraštų išbarstyti išeiviai, tik organizuoti galime efektingiau pademonstruoti pasauliui savo norus ir siekimus, tik organizuota akcija gali atnešti mums rezultatus, ypatingai kai reikalas liečia mūsų laisvinimo pastangas. Mūsų politiniai veiksniai, vadovaujantieji Lietuvos laisvės kovai, turi turėti mūsų visuotinę paramą, talką ir finansinį užtikrinimą numatytų darbų vykdymui. Tai yra mūsų lietuviškos, politiniai sąmoningos visuomenės pareiga. Iš kitos pusės, mes visi turime teisę ir pareigą reikalauti, kad tuose Lietuva vaduoti vyriausiose organuose dirbtų pačios stipriausios ir pajėgiausios protinės jėgos, patys energingiausi žmonės, kurie nepraleistų nė vienos progos ir galimybes lietuviškus reikalus reprezentuoti, jiems atstovauti ir dėl jų kovoti.

Turime konstatuoti, kad po paskutinio persitvarkymo Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo

Komitetas — Vlikas konsolidavosi pozityviai. Į savo sastatą įtraukė daugiau naujų, jaunesnių žmonių, atstovaujančių jau išėivijoje brendusią generaciją ir jos pažiūras į Lietuvos laisvinimo reikalus. Išskylančieji kartais nesutarimai tarp vyresnės ir jaunesnės kartos atstovų nereturėtų kelti per daug didelio susirūpinimo, nes tie nesutarimai nėra dėl mūsų pačių pagrindinių tikslų ir siekimų, o tik dėl priemonių — antraeiliai. Principiniai kiekvienas lietuvis senos, jaunesnės ir pačios jauniausios kartos yra besąlyginiai už Lietuvos laisvę. Vlikas, vienintelė ir pati aukščiausia institucija pavergtos tautos teisėms ginti, kalba viso pasaulio lietuvių vardu ir beldžiasi į viso pasaulio mums draugingų valstybių duris lietuviškais reikalais. Jis veda radijo valandėles Europoje, perduodančias žinias iš lietuvių gyvenimo ir veiklos užsienyje tiesiai į Lietuvą bei leidžia Eltos biuletėnį. Tai yra svarbios priemonės mūsų pastangose kovoti dėl Lietuvos laisvės ir reikalingos visuotinos lietuviškos visuomenės paramos.

Skaitlingiausiai ir seniausiai lietuviškai kolonijai išėivijoje, JAV-ėse, kovai už Lietuvos laisvę vadovauja Amerikos Lietuvių Taryba, sudaryta iš JAV ideologinių grupių sutarimo, lygaus atstovavimo principu II-jo Pasaulinio karo metu. Tarybos tikslas jungti visas Amerikos lietuvių demokratines jėgas kovai už pagrindines žmogaus teises bei dirbti, kad Lietuvos nepriklausomybė būtų atstatyta istorinėse ir etnografinėse sienose, teikti moralinę ir materialinę pagalbą Lietuvos žmonėms jų kovoje dėl laisvės, skleisti teisingą informaciją apie Lietuvą ir ginti ją nuo priešų prasimanymų bei šmeižtų. Amerikos Lietuvių Tarybos vienas iš svarbiausių ir didelės istorinės reikšmės darbų yra tas, kad jai dar besikuriant buvo sudaryta delegacija pas prezidentą Ruzveltą, kuris 1940 metais spalio mėnesio 15 dieną pareiškė, jog Lietuvos nepriklausomybė nesanti panaikinta, bet laikinai nuslopinta, kad JAV dėsiandios visas pastangas atsteigti Lietuvos ir kitų kraštų nepriklausomybę ir kad Lietuva ir vėl bus laisva. Šis prezidento Ruzvelto pareiškimas galioja ir dabar. Toje pat dvasioje padarė pareiškimą prez. Kennedy, kada 1961 metais pas jį lankėsi Tarybos ir Bendruomenės delegatai. Toje pat dvasioje daro pareiškimus prezidentas ir state departamentas kiekvienais metais.

Taip pat Tarybos rūpesčiu 1955 metais JAV kongrese atstovas Kersten pravedė nutarimą, kuriuo remiantis sudaryta kongreso komisija Pabaltijo valstybių pagrobimui, sutarčių tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Sovietų Sąjungos sulaužymui, pabaltiečių trėmimams, Maskvos žiaurumams ir Pabaltijo valstybių į Sovietų Sąjungą neteisėtam įjungimui tirti.

Šią progą reikia pabrėžti, kad bendrai lietuviška išėivija Ame-

rikoje yra nepaprastai aktyviai dalyvavusi visą laiką Lietuvos valstybiniame gyvenime, nepaprastai daug pasidaravusi Lietuvos nepriklausomybės atstatyme po pirmo paasulinio karo, tiksliau pasakius po 16 Vasario akto paskelbimo. Štai keletas pavyzdžių.

Amerikos lietuvių pastangoms 1919 metais buvo surinktas milijonas parašų prašant prezidentą pripažinti atsikuriančią Lietuvos valstybę.

Amerikos lietuvių pastangomis Lietuva gavo iš Amerikos tūkstantį vagonų įvairių gėrybių, užsilikusių po pirmo karo pabaigos Europoje. Tų gėrybių pertransportavimo iš Prancūzijos į Lietuvą išlaidoms apmokėti buvo sukeltos papildomos lėšos.

Amerikos lietuviai rėmė Lietuvos universitetą ir bendrai visą švietimą, rėmė spaudą, politinių srovių veiklą, bažnyčias, rėmė įvairias ekonominio pobūdžio institucijas, buvo rūpinamasi Lietuvos laisvės paskola — kaip čia vadinama bonais, rinktos aukos šauliams steigti, juos aprūpinti, Lietuvos Gynimo komitetui, rūpinosi lietuvišku švietimu okupuotame Vilniaus krašte. Čia suminėta tik dalis tų didelių darbų, kuriuos atliko Amerikos lietuviai po pirmo pasaulinio karo nepriklausomybę Lietuvai atstatant. Jeigu kas nors imtųsi surinkti kruopščiai visus davinius apie Amerikos lietuvių paramą Lietuvai, mes matytume apie šimtą milijonų dol. sumą.

Iš tų trumpai ir kelių sumintų faktų matome, kad Amerikoje esanti lietuviška išėivija Lietuvos nepriklausomybės atstatyme, po 16 Vasario akto paskelbimo, suvaidino didelį vaidmenį. Tos pareigos jai tenka ir dabar, kada lietuvių tauta nieko pati daryti negali. Todėl žiūrėkim, kad šitame Amerikos lietuvių vyriausiam organe dirbtų pajėgūs ir pasitikėjimą visuomenėje turintieji žmonės.

Kad toji kova dėl Lietuvos laisvės nesilpnėtų, nežiūrint kaip ilgai ją reikėtų tęsti, mes turime ypatingai atkreipti dėmesį, kad tų kovotojų eilės nemažėtų, kad jos būtų papildomos vis naujomis jėgomis, stipresnėmis ir gerai suprantančiomis mūsų kovos reikalus. Čia iškyla tas trečias pagrindinis nusistatymas — išlikti, išsilaikyti per kartas galimai tvirtesniais lietuvišiais. Pasilikti tvirtais lietuvišiais pirmasis pagrindas dedamas šeimoje, kurioje kalbama lietuviškai, kurioje kalbama įvairiais lietuviškais reikalais ir lietuviškais temomis, kurioje puoselėjami lietuviški papročiai ir tradicijos. Tokioje šeimoje priešmokyklinio amžiaus vaikui šitie visi reikalai pasidaro savaime suprantami ir artimi. Kiti rūpesčiai iškyla, kada vaikas pasiekia mokyklinį amžių ir susiduria su kitokia aplinka, negu namų, kada šalia namų autoritetų atsiranda ir mokyklos autoritetas. Yra sunku, bet lietuviška jaunimo organizacija, o ypatingai lietuviška šeštadieninė mokykla yra

(Nukelta į 3 psl.)

POV. DIRKIS

16 VASARIO AKTO SIGNATARAI

Nepriklausomybės akto signatarai nebuvo atsitiktiniai susirinkę iš fabriku, ūkių, raštinių, redakcijų, klebonijų. 1917 m. rugsėjo 18-22 d. jie buvo išrinkti į Lietuvos Tarybą. Šalia savo profesijų jie visi buvo aktyviai įsitraukę į visuomeninį darbą. Jie organizavo politines grupes, tvarkė ūkinį gyvenimą, švietimą, kovojo dėl lietuvių kalbos bažnyčiose ir t. t. Dar prieš pasirašymą akto, jau jie buvo su didele patirtimi patriotinėje ir visuomeninėje veikloje. Daugumas jų ir kovoje už lietuvių reikalus, jau buvo užgrūdinti. Kai kurie iš jų ir profesijas pasirinko tokias, kurios davė galimybės pasilikti Lietuvos krašte.

Akto signatarai buvo visokio amžiaus (tarp 67 ir 25), visokių "generacijų", įvairių profesijų ir pasaulėžiūrų. Ir subrendę buvo — vieni rytų, kiti vakarų kultūrose. Nors ir toks nevienodas buvo Lietuvos Tarybos sąstatai, bet Lietuvos reikalų bendrą kalbą jie surado. Buvo skirtingi žmonės, jie skirtingai reagavo ir į iškilusius klausimus, bei sutinkamas kliūti. Pavyzdžiui: 1917 m. Lietuvą okupavusi Vokietijos valdžia atstovų reikalavimą, kad

Lietuva su Vokietija būtų surišta tam tikrais ryšiais. Dalis Lietuvos Tarybos narių susvyravo ir leidosi į kompromisus: tegul ir nepilna, bet visgi nepriklausomybė. Su tokia galvose na L. Taryboje atsirado dauguma. Net pats pirmininkas A. Smetona buvo jų pusėje. Jie galvojo: — Reikia šį tą duoti, kad šį tą gautume. Kita L. Tarybos narių dalis laikėsi tiesios, principingos linijos. Jie stovėjo už aiškią nepriklausomybę. Iš jų keturi iš Tarybos pasitraukė ir grįžo tik tada, kada buvo sutikta su jų nusistatymu. Jų nusistatymu ir buvo pagrįstas 1918 metų Vasario 16 dieną pasirašytas aktas.

Nepriklausomybės aktą pasirašė visi Lietuvos Tarybos nariai: Jonas Basanavičius, Saliomonas Banaitis, Mykolas Biržiška, Kazys Bizauskas, Pranas Dovydaitis, Steponas Kairys, Petras Klimas, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Stasys Narutavičius, Alfonsas Petrulis, Antanas Smetona, Jonas Smilgevičius, Justinas Staugaitis, Aleksandras Stulginskis, Jurgis Šaulys, Kazimieras Šaulys, Jokūbas Šernas, Jonas Vailokaitis ir Jonas Vileišis.

Praėjus 50 metų pravartu

16 Vasario reikšminga sukaktis ir mes

(Atkelta iš 2-ro psl.)

geriausias atsakymas. Be lituanistinio šeštadienio švietimo mes neišlaikysime gyvos lietuviybės ateinančiose kartose. Be lituanistinio švietimo jau galima skaityti pirmąsias kartas prarastomis lietuvių. Kas iš to, kad jis dar šiaip taip susikalbės lietuviškai, lankys lietuviškus parengimus ir valgs kugelį, bet nebus susipažinęs su Lietuvos istorija, geografija, literatūra, papročiais, nemokės lietuviškai rašyti. Jo ir geriausi norai ateityje lietuviškiems reikalams nebus naudingi, nes jis savo lietuviškų ir lietuvių tautos siekimų supratime bus nutolęs ir atitrūkęs. Žiūrėkim į mūsų šeštadienį mokyklą, kaip į vieną iš svarbiausių lietuviybės išlaikymo židinių ir remkim ją. Geriausia mokyklai parama, kada ją lanko didesnis skaičius mokinių, dėsto pajėgūs mokytojai ir vaikų tėvai rodo gyvą domėjimąsi mokyklos gyvenimu.

Antroji iš eilės lietuviybės išlaikymo institucija yra jaunimo organizacija. Jų turime gana įvairių, atitinkančių vaikų norus ir tėvų srovinius ištikinimus, nors ta paskutinė sąlyga dabartiniu metu neturėtų būti aktu. Organizacijų veikla yra įvairi: susirinkimai, parengimai, sueigos, suvažiavimai, stovyklos, tai vis jaunimo susibūrimai, kuriuose, šalia jų pačių keliamų klausimų, yra diskutuojamos ir grynai lietuviškos temos. Žiūrėkim, kad lietuviška jaunimo organizacija būtų gyva, jaunimui aktuali ir pajėgi duoti jaunimui tai, ko la-

biausiai reikia — lietuviško sąmoningumo.

Svėsdami šią penkiasdešimt metų nepriklausomybės atgavimo sukaktį tradiciniai rinksimės į sales išklausti entuziazmą sukeliančių ir padrašančių kalbų, pritaikintų šiai progai meninių programų, priimti rezoliucijų. Ta proga, kiekvienas lietuvis jaučia pareigą Lietuvos laisvinimo reikalams įteikti piniginę auką, nes be pinigų joks didesnis užsimojimas nėra įmanomas. Šiais jubiliejiniais metais piniginė auka turėtų būti didesnė, negu kitais metais būdavo, nes ir užsimojimams Lietuvos laisvinimo reikalui yra numatyti didesni, negu kitais metais būdavo. Būkime dosnūs. Neužmirškime, kad už tautos laisvę daug lietuvių kentėjo ištrėmimo, daug ir dabar ten kenčia, daug lietuvių kentėjo koncentraciniuose lageriuose ir kalėjimuose, prarasdami savo brangiausią turtą: sveikatą, šeimos židinį, visą savo ateitį. Už tautos laisvę daug lietuvių liejo savo kraują ir paaukojo savo gyvybes, todėl mūsų ir didesnė piniginė auka neatstos tos aukos, kurią dėl Lietuvos laisvės yra atidavę tie žmonės. Gi geriausia rezoliucija, šios reikšmingos sukakties proga, gali padaryti kiekvienas asmeniškai. Ji būtų: tvirtai tikėti į Lietuvos laisvę, nenustoti vilties dėl jos atgavimo, nuosekliai dėl jos dirbti, bei žiūrėti, kad pavargusių ir nebegalinčių dirbti vietos užimtų kiti, jaunesni, pasiryžę ir gerai pasiruošę šį darbą tęsti toliau.

MYKOLAITIS PUTINAS

ŽUVUSIEMS PARTIZANAMS

Su bombom, su gaisrais, su gaudžiančiais lėktuvais
Suskambo Lietuva ir gedulo varpais,
Graudį minia, calūnai, karstai ir neštuvai,
Kaip juodas debes, pakilo ties kapais.

Gili, plati duobė, kokios nebuvo niekad,
Ir graudus Requiem, ir aitrūs smilkalai.
Pradėjo laisvės žygį, greitai mus paliekat,
Zalių Tėvynės sodų šaunūs sakalai!

Iš prievartos, apgaulės, melo ir smurto
Pakėlėte į saule žvilgančius sparnus
Parnešti mūsų žemei didžio laisvės turto,
Narsa uždegti jaunos ir paguost senus.

Jūs kritot nuo klastingo pikto priešo kulkos,
Savo krauju atpirkę svetimas kaltes.
Ir, štai, sudaužęs pančius drąsiasparnių pulkas
Tėvynės laisvės žygį iki galo tęs.

Gili, plati duobė tarp antkapių ir kryžių.
O esat jūs verti milžinkapio prie kelio,
Kad tiems, kurie Tėvynę ginai pasiryžę,
Per amžius žadintut kovos narsingą galią.

nors trumpai žvilgtelėti į tuos vyrus, kurie, nežiūrind visokių gąsdinimų ir gundymų, aiškiai pasisakė už nepriklausomą Lietuvą. L. Tarybos nariai nesijautė vieni viską išmanantys. Jie ieškojo ryšių ir su lietuviams, gyvenančiais už Lietuvos ribų. 1916-17 jiems pasisekė susizioti su lietuviams veikėjais gyvenančiais šveicarijoje, Amerikoje, Rusijoje ir kitur.

1917 m. konferencijoje jau buvo pasiekta susitarimo Lietuvai siekti pilnos nepriklausomybės. Konferencijoje tada atrodė nebuvo priešingų nuomonių, bet šalia tarybos ir šalia konferencijos buvo visokių. Buvo ir siūlymų atsiklausti Rusijos laudies. Tie visi pašaliniai siūlymai L. Tarybos nepaveikė ir aktas buvo pasirašytas visų.

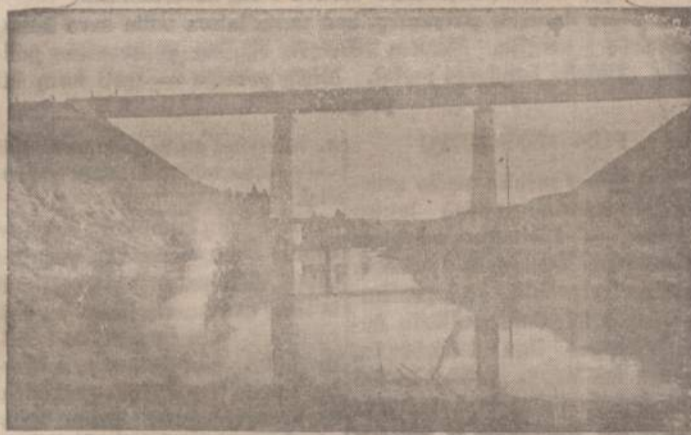
Seniausias nepriklausomybės akto signataras buvo Jonas Basanavičius. Jis tada turėjo 67 metus. Jauniausias (25 metų) buvo Kazys Bizauskas. Anksčiausia mirė J. Šernas. Jis mirė

8-tais nepriklausomybės metais. Lietuvoje mirė: Basanavičius (Vilniuje), Banaitis, Narutavičius, Smilgevičius, Petrulis, Šernas ir Vileišis. Vakaruose mirė: Biržiška, Kairys, Smetona, J. Šaulys, K. Šaulys ir J. Vailokaitis. Rytuose tremtyje mirė ar dingo: Bizauskas, Dovydaitis, Malinauskas ir Mironas. Gyvųjų tarpe dar yra: A. Stulginskis, 82 metų, ir P. Klimas, 76 metų. Jie abudu grįžo iš Sibiro tremties ir gyvena Lietuvoje. Abudu be sveikatos.

Pagal profesijas buvo: teisininkų — 8, kunigų — 4, ekonomistų — 4, agronomų — 2, inžinierių — 1 ir gydytojų 1.

Naujienu administracija turi daug gražių ir nebrangių knygų, kurias galima tik už kelis dolerius įsigyti. Knyga yra geriausias žmogaus draugas, tad ir Tamsta įsigyk bent keletą tokių draugų.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS PAŽANGOS LIUDYTOJAS

Telšių — Kretingos geležinkelis, kuris buvo pastatytas nepriklausomybės laikais, sujungė Didžiąją Lietuvą su Klaipėdos kraštu ir uostu. Šis geležinkelis buvo gražiai pastatytas, ką rodo čia pastatytas tiltas ties Salantais.

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaitis paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaitis knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali uželti į "Naujienas", tai prašomas persiųsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdam 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knyga pasisūsi.

NUORASAS

NUTARIMAS

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis: į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, kaip vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdamas pripažintą tautų apsisprendimo teisę ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimu rugsėjo mėn. 18-23 d. 1917 metais, skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau susauktas steigiama seimas, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas.

Lietuvos Taryba pranešdama apie tai ..... vyriausybei, prašo pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Vilniuje, vasario 16 d. 1918 m.

Dr. J. Saulys
J. Sernas
A. Smetona
J. Smilgevičius
J. Staugaitis
A. Stulginskis
J. Vaišokaitis
J. Vileišis

Dr. J. Basanavičius
S. Banailis
M. Biržiška
K. Bizauskas
Pr. Dovydatis
S. Kairys
P. Klimas
Donatas Mažinauskas
Vl. Mironas
S. Narutavičius
Alfonsas Petrušis
K. Saulys

VASARIO 16 DIENOS AKTAS —

DIDŽIAUSIAS LIETUVOS ISTORINIS
LAIMĖJIMAS

Rašo POVILAS P. DARGIS, SLA Prezidentas

Nepriklausomybės Aktas davė atgimusiai valstybei teisinį pripažinimą. Tauta įsisažmonino turinti teisę savarankiškai valdytis. Nėra istorijoje pavyzdžių, kad tauta laisva valia savo laisvę pakeistų į vergiją. Maskva tebetęsia Stalino grobuonišką politiką. Didelio bandymo metai. Mūsų pareiga — tęsti kovą iki pergalės.

PUŠSIMITIS METŲ

Kai šįmet minim pačio svarbiausio istorinio mūsų tautos įvykio — Lietuvos valstybės atstatymo 50 metų sukaktį, turime pripažinti, kad pusšimtis metų istoriniu požiūriu nėra laikomas ilgu laikotarpiu, tačiau tas tarpas mūsų tautai yra didelio laimėjimo, o kartu skaudžios tragedijos ir aštraus bandymo metai.

Mes žinom, ką davė Lietuvai jos nepriklausomybės laikai. Nekarstojant tų visų laimėjimų, kuriuos ne kartą esame prisiminę, tenka atkreipti dėmesį į teisinį laimėjimą, juridinį Lietuvos valstybės pripažinimą, kurį suteikė visos pasaulio valstybės. Lietuva to teisinio pripažinimo sulaukė savo sugebėjimu santykiauti su kitais kraštais, mokėjimu valdytis, kurio apraška buvo ūkinis ir kultūrinis šalies kilimas ir jos gyventojų politinis brendimas. Kitaip sakant, Lietuva prieš pasaulį pasirodė subrendusia valstybe, su visais privalumais ir reikalavimais, kokius kiekvienai XX

a. valstybei stato, tarptautinė ir valstybinė teisė bei tautų papročiai.

Prie didelių laimėjimų, kuriuos mums davė nepriklausomybės metai, taip pat turime priskirti tautos įsisažmoninimą, kad ji turinti teisę savarankiškai valdytis, tai yra turėti savo valstybę, kurios tvarkymas priklauso tik Lietuvos gyventojams. Laisvės jausmas giliai įleido šaknis į tautos sąmonę ir todėl, kartą laisvai pagyvenusi tauta nei nemano jos išsižadėti; ji žino ko ji nori, ko siekia ir už ką tenka kovoti.

TAUTOS
PRIEVYRTAVIMAS

Pastarajame penkiasdešimtmety sulaukėme ir tragiškų metų — okupacijos, kurią įvykdė ir tebetęsia Sov. Rusija. Ji ne tik atėmė laisvę, bet visokiomis suktybėmis įrodinėja pasauliui, kad Lietuvos patys gyventojai "pasirinko" tarybinę santvarką, kitaip sakant, okupantas klastoja šalies gyventojų valią. Nėra istorijoje pavyzdžių, kad kuri nors tauta laisva valia iškeistų savo laisvę į vergiją. Mūsų tauta taip pat savo valia nepasirinko vergijos. Lietuvą užėmė Sov.

Okupantas siekia dar daugiau. Jis ne tik neigia Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą, padarytą 1918 m. vasario 16 d. Vilniuje, bet stengiasi įrodinėti, kad tai nebuvo mūsų tautos valios pareiškimas, net jokios nepriklausomybės nebuvo. Tą daro sąmoningai, siekdamas įteisinti okupaciją ir užslopinti mūsų tautos laisvės troškimą.

Tačiau tas jam nevyksta. Tiesa ir teisė yra Lietuvos pusėje. Tarptautinės teisės prasme, svetimos teritorijos užėmimas, kokį įvykdė Sov. Rusija Lietuvoje, yra neteisėtas ir niekingas veiksmas. Dėl to daugelis valstybių, tarp jų ir JAV, nepripažįsta Lietuvos užėmimo. Jos laikosi to pripažinimo, kuris buvo jų padarytas po 1918 m. vasario 16 d., atstaus mūsų valstybę. Taigi juridinis Lietuvos nepriklausomos valstybės pripažinimas nėra išnykęs ir dėl to mes turime daugelį šalių tebeveikiančias mūsų atstovybes.

Tokią padėtį mums tenka stengtis išlaikyti ir toliau, nes palankiom sąlygom atsiradus, nebus jokių abejonių dėl Lietuvos valstybės atstatymo.

ATEIS NAUJI LAIKAI

Pastarieji metai, užgriuvus nelaimėi, yra mūsų tautos didelio bandymo metai. Mes turim išlikti gyvi kaip lietuviai, kaip lietuvių tauta. Laisvam pasauly mums tenka didelė ir šventa pareiga tęsti kovą, kelti balsą, reikalaujantį Lietuvai laisvės. Pati tauta negali prabilti į pasaulį, nes Lietuvos žmonėms atimtas bet koks galimumas pareikšti savo tikrą valią.

Nieko nėra amžino. Ateis laikai, kada ir Lietuvai susidarys sąlygos valstybę atstatyti. Be kitų laisvės reiškinų, tokias viltis dar kelia ir jas stiprina vis daugiau plintant tautų apsisprendimo dėsnis, dabar taikomas Azijos ir Afrikos tautoms. Todėl minėdami Lietuvos valstybės atstatymo penkiasdešimtmecio sukaktį, stiprinkim savo pasiryžimą tęsti ir remti laisvės kovą iki pergalės.

— El Greco (1548-1625) gimė Graikijoje; mokėsi Italijoje renesanso laikais. Nuvyko į Ispaniją, gyveno Madride ir Toledoje. Pradžioje buvo italų dailininkų įtakoje, ypač Tintoretto.

Dail. Sodeikienės ir P. Aleksos darbu parodos atidaryme Balzoko muziejuje. Iš kairės: antras M. Šileikis, Jonas Keločius ir K. Baibramaitis. (Pirmojo asmens pavardės neteko sužinoti)

POV. DIRKIS

VYDŪNO 100 METŲ GIMIMO SUKAKTIS

Nesenai paminėjome Klaipėdos krašto atvadavimo 45 metų sukaktį, o dabar ruošiamės minėti Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 50 metų sukaktį. Šių sukakčių tarpe norisi prisiminti didįjį kovotoją dėl lietuvių — Mažosios Lietuvos patriarchy dr. Vilių Storastą — Vydūną, nuo kurio gimimo šiais metais sueina 100 metų, ir nuo jo mirties — 15 metų. Dr. Vydūnas gimė 1868 m. kovo mėn. 22 d.

Nenoriu skaitytojus varginti smulkiai išskaičiuodamas velionį liečiančias datas ir darbus, bet noriu priminti jo gyvenimo ir veiklos būdingesnius momentus.

Spaudos draudimo laikais, dar man mažam būnant, sklido gandas, kad Mažojoje Lietuvoje gyvena ypatingas žmogus, kuris maitinasi vaisiais, daržovėmis ir nevalgo nieko mėsingo. Tas žmogus esąs didelis priešas rūkymo, girtuokliavimo ir paleistuvavimo. Be to, jis yra rašytojas, kalbėtojas ir chorų vadovas. Jo gyvenimas, kas tik apie jį girdėjo, visus domino. Daug kas ir asmeniškai jį norėjo pamatyti, tik nežinojo — kur ir kaip. Buvo kalbama, kad jį galima matyti Tilžėje, arba ant Rambynų kalno "Birutės" draugijos šventėse, vadovaujant chorui. Kad tas keistas žmogus vadinasi Vydūnas. O kam teko tose šventėse būti ir tą žmogų pamatyti, tai nustebdavo jo menku kūno sudėjimu ir ilgais plaukais. Stebėdavosi, kaip tas žmogus gali taip gražiai rašyti, kalbėti ir vadovauti chorui.

Savo darbais, gyvenimo būdu ir mistika Vydūnas lietuvių tautoj ir ligi šiam laikui yra gyvas.

Vydūnas buvo vienas iš didžiųjų lietuvių tautos vyrų. Jis buvo Mažosios Lietuvos Patriarchas, kuris savo galinga dvasia to krašto ir Prūsijos lietuviams nedavė užmigti. Juos iš apsnūdimo žadino visokiais būdais.

Dr. Vydūnas gimė 1868 m. kovo mėn. 22 d., Šilutės apskrityje, Jonaičiuose, netoli Žemaitijos ribų. Augo Pilkalnių apskrityje. Tėvas buvo evangelikų kunigas ir jam suteikė pirmąjį mokslą. Anksti pramoko graikų ir lotynų kalbą. Toliau mokėsi mokytojų seminarijoje. Kelis metus mokytojavo ir mokėsi: Greifswalde, Halės, Leipcego ir Berlyno universitetuose. Pradžioje studijavo anglų ir prancūzų kalbas. Vėliau studijavo: filosofiją, istoriją, tikybą, gamtą, meną, kultūrą, sociologiją ir sanskritą. Baigęs studijas, apie 20 metų Vydūnas mokytojavo Tilžės gimnazijoje ir buvo lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojas Berlyno universitete. Lietuvos nepriklausomybės laikais iš Tilžės kurį laiką važinėjo į Kauną dėstyti Vytauto Didžiojo universitete.

Lietuvos visuomenę Vydūnas domino ne tik savo asmeniu, bet ir parašytais veikalais, kurių yra parašęs kelias dešimtis. Plačiai žinomos buvo jo didžiulės dramos, kaip: Amžina ugnis, Mūsų laimėjimai, Jūrų varpai, Zvaigždžių takas, Likimo bangos, Gaisras ir daug kitų. Buvo žymūs jo ir prozos veikalai, kaip: Kalėjimas — laisvėjimas, Sveikata, Jaunimas, Grožė, Tauresnio žmogaus užtekėjimas, Pasiilgimas valdytojo, Paslėptas auksas ir eilė kitų. Iš filosofinių Vydūno raštų žinomi: Visatos sūranka, Slėpiningoji

žmogaus didybė, Mirtis ir kas toliau, Žmonijos kelias, Mūsų uždaviniai, Gimdymo slėpiniai ir kiti.

Visi Vydūno veikalai įdomūs ir gana vertingi, tačiau nelengvai skaitomi; ypač Didžiosios Lietuvos lietuviams. Mat, Vydūnas vartojo savo raidyną ir daug žodžių buvo žinomi tik Mažosios Lietuvos lietuviams. Be to, vartojo daug filosofinių išsireiškimų, kuriuos ne visi suprato, ypač mažiau susipažinę su moksline literatūra.

Visą gyvenimą Vydūnas grūmėsi su vokiečiais, ypač su naciais, kurie jį kelis kartus buvo net į kalėjimą įkišę.

Jau "Naujoje Lietuviškoje Ceitungoje" pasirodė jo pirmieji lietuviški straipsniai. Suorganizavo vyrų chorą, kuris išaugo į Lietuvių Giedotojų draugiją. Jie su koncertais lankė Mažosios Lietuvos vietas ir Prūsijos lietuviškas kolonijas. Vydūnas pats jiems kurdavo dainas, parašydavo ir surežisuodavo vaidinimus. Taip atsirado: Prabočių šešėliai, Jonkus mergų bijos, Lietuvos pasakėlė ir kiti.

Lietuvių ugdyti Vydūnas įsteigė laikraščius: Šaltinį, Jaunimą, Naujovę ir Darbymetį. Daugiausia jis juos ir prirašydavo. Tuos laikraščius ir kitus Vydūno raštus leisdavo specialiai tam įsteigta leidykla: "Rūta". Ją įsteigė Morta Raisytytė. Tuose laikraščiuose Vydūnas talpindavo ir daug vertimų iš vokiečių ir anglų kalbų.

Tas lietuvių atgimimo patriarchas buvo nustobiai kilni asmenybė. Jis buvo gilus filosofas, nenumaldomas dėl lietuvių kovotojas, originalus rašytojas, gabus organizatorius, kompozitorius, chorvedis ir didelis visuomenininkas. Už jo mokslinius darbus Vytauto Didžiojo universitetas jam suteikė filosofijos garbės daktaro laipsnį, o Lietuvos vyriausybė už nuopelnus Lietuvai apdovanojo Gedimino ordinu. Net čekų prof. J. Belbay lietuvių studentams yra pasakęs: "Jūs, lietuviai, esate palaiminti, kad tu-

rite tokį mąstytoją — Vydūną. Mes turime savo Masaryką, bet jūsų mąstytojas viršija, nes jis žadina pačias geriausias dvasios jėgas".

Antrojo pasaulinio karo metu, sovietams artinantis į Mažąją Lietuvą, Vydūnas traukėsi į vakarus. Jis buvo patekęs į rusų rankas, bet po ilgų tardymų paleistas. Į Vakarų Vokietiją atvyko labai suvargęs. Čia tautiečių padedamas vėl kiek atsigavo, tvarkė savo raštus, dalyvavo spaudoje ir kartais sakydavo prakalbas. Taip pat buvo Mažosios Lietuvos Tarybos narys ir palaikė ryšius su žymesniais lietuviams. Jis labai skaudžiai pergyvendavo pasitaikancius tarp Mažosios ir Didžiosios Lietuvos tautiečių nesupratimus. Jis buvo šių skirtingose sąlygose gyvenusių lietuvių derintojas.

Vydūnas, nesulaukęs 85 metų amžiaus, mirė Detmolde 1963 m. vasario 20 d. Jis buvo susirgęs gripu, kuris išsivystė į plaučių uždegimą. Ir sirgdamas, prieš mirtį, nenustojo rūpinęsis lietuvių ir Lietuvos reikalais. Lietuvių tauta niekad nenustos branginti jo ir jo paliktų darbų.

Montrealio lietuvių dovana bibliotekai

Sektiną pavyzdį parodė Montrealio lietuviai. Prieš keletą metų buvo suplanavę užpirkti tris Lietuvių Enciklopedijas, vieną miesto bibliotekai ir dvi abiem universitetams. Susidaro gana stamboka suma pinigų ir, žinoma, tiek nepavyko sukelti. Tuomet susidėjo 43 lietuviai kiekvienas po \$5. Enciklopedijos pilnas komplektas kaštuoja \$288, taigi iki pilnos sumos dar truputį trūksta, bet jau auka užsakyti galima, ką montrealiečiai ir padarė. Dabar Montrealio lietuviai galės ir patys, reikalui esant, miesto bibliotekoje Lietuvių Enciklopedijoje pasieškoti sau reikalingą apie Lietuvą žinių.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraus tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudę ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIE NIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdraudė tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudę - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudę: už \$1,000.00 apdraudęs tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudės mokesčis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijū. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

JURGIS JAŠINSKAS

SPAUDOS PABIROS VEIDU I LIETUVĄ

Šiais, 1968 metais, švęsdami Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50 metų sukaktį ir skelbdami tuos metus Kovos už Lietuvos Laisvę Metais, turėkime prieš akis šiuos istorinius faktus:

"Ryšium su Nepuolimo pakto pasirašymu tarp Vokietijos ir Socialistinių Tarybų Respublikų Sąjungos, abiejų šalių pasirašiusieji įgaliotiniai griežtai slaptauose pasikalbėjimuose aptarė savo įtakos sferų Rytų Europoje nusistatymą. Tie pasikalbėjimai privedė prie šių susitarimų:

1. Tuo atveju, jei srityse, priklausančiose Baltijos (Suomijai, Estijai, Latvijai ir Lietuvai), įvyktų teritorinių bei politinių pertvarkymų, šiaurinė Lietuvos siena bus Vokietijos ir STSR interesų sferos siena...

4. Abi šalys šį protokolą laikys visiškai slaptu.

Maskva, 1939 m. rugpiūčio 23 d.

Už Vokietijos reicho vyriausybę:

v. Ribbentrop

STRS vyriausybės įgaliotas:

V. Molotov

"1939 m. rugsėjo 25 d. Stalinas ir Molotovas turėjo pasikalbėjimą su Vokietijos ambasadoriumi Maskvoje, Schulenburgu. To proga Stalinas vokiečių įtakos zonai pasiūlė pridėti Liublino provinciją ir ligi Būgo sieniančią Varšuvos sritį, bet su sąlyga, jei Vokietija atsisakys pretenzijų į Lietuvą. Šio siūlymo pasėkoje 1939 rugsėjo 28 tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos Maskvoje buvo pasirašyta vokiečių - sovietų sienų ir draugiškumo sutartis ir šio turinio:"

Siuntiniai į Lietuvą

GERIAUSIA IR VERTINGIAUSIA DOVANA YRA DOVANŲ PAŽYMĖJIMAI, KURIE JOSU GIMINĖMS KETURIS KARTUS VERTINGESNI UŽ PINIGUS, KĄ JOSU GIMINĖS GALI PAVIRTINTI.

TIK DOVANŲ PAŽYMĖJIMAIŠ JŪSŲ GIMINĖS GALĖS ĮSIGYTI VISKĄ, KĄ TIK NORĖS: maisto, drabužių ir daug kitų dalykų — amerikoniškų, vakarų Europos ir vietinių — tik per Vnešposyltorgo specialias dolerių krautuves labai žemomis kainomis.

PILNAI GARANTUOTA.

JŪKIŲ MOKESČIŲ

už patarnavimą ar siuntimą nei siuntėjui nei gavėjui, nes viską apmoka Vnešposyltorgas.

UŽSAKYKITE DABAR TIK PER

INTERTRADE
EXPRESS CORP.

125 East 23rd Street

New York, N. Y. 10010

Prašykite nemokamo katalogo.

Įgaliotas atstovas

PODAROGIFTS INC.

Svarbu. Automobiliui 10% nuolaidos. Suteikite laimės savo giminei užsakę jiems automobilį dabar. Užsakymai bus priimami iki balandžio 25, 1968.

"Slaptas papildomasis protokolas

Pasirašiusieji įgaliotiniai pareiškia šį Vokiečių reicho vyriausybės ir STRS vyriausybės susitarimą:

1939 rugpiūčio 23 slaptą papildomojo protokolo 1 pastraipa pataisoma tuo būdu, kad Lietuvos valstybės teritorija atitenka STRS įtakos sričiai..."
Maskva, 1939 rugsėjo 28.

Už Vokietijos reicho vyriausybę:

v. Ribbentrop

STRS Vyriausybės įgaliotas:

V. Molotov

Šiais slaptais Lietuvos ir įtakos sferų pasidalinimais vokiečiai ir rusai tos bylos galutinai neužbaigė, nes, pagal tuos susitarimus, Vokietijai buvo palikta Lietuvos teritorijos dalis, apimanti Suvalkijos vakarų trikampį tarp Nemuno - Marijampolės - Suvalkų. O raudonieji "išlaisvintojai" norėjo turėti visą Lietuvą. Tuo reikalu derybos tarp Vokietijos nacinio reicho ir "taiką mylinčios bei už visų mažųjų tautų laisvę kovojančios" raudonosios Rusijos vyko dar ir tada, kai Lietuva jau turėjo "liaudies" — okupanto padiktuotos sudėties vyriausybę. Štai:

"Raudonosios armijos pajėgoms užėmus Lietuvą ir Maskvai sparčiai vykdamas joje sovietinės santvarkos įgyvendinimą, pagreičiui Kremlius vedė derybas su Vokietija dėl dalies Suvalkijos, kuri pagal 1939 metų rugpiūčio 23 dienos Maskvos - Berlyno slaptąjį papildomąjį protokolą buvo priskirta Vokietijos įtakos sričiai. Kalbamas derybas Sovietų S-ga pradėjo "rinkimų" į Lietuvos Liaudies seimą išvakarėse, 1940 liepos 13, Molotovas Vokietijos ambasadoriui Maskvoje perdavė Stalino pageidavimus, kuris, "dar kartą rūpestingai apsvairstė padėtį, susijusią su Lietuvos teritorijos juosta, ir priėjo išvados, (jog) esamomis aplinkybėmis šios teritorijos juostos perdavimas būtų sovietų vyriausybei nepaprastai nepatogus ir sunkus" (Nazi-Soviet Relations, psl. 166, Lietuva 1954, 6).

Šio kreipimosi pasėkoje prasidėjusios derybos dėl dalies Suvalkijos, truko iki 1941 sausio pirmosios dekados. (pabraukta visur mano. J.). Pradžioje Sovietai nacionalsocialistinei Vokietijai pasiūlė 3,860,000 aukso dolerių. Vokiečiai derybų keliu statė didesnius reikalavimus. 1941 metais sausio 10 Maskvoje buvo pasirašytas Slaptas protokolas, kurio Sovietų Sąjunga už nurodytą Lietuvos teritorijos dalį sutiko Vokietijai sumokėti 7,500,000 aukso dolerių".

"Sovietų užsimojimą Lietuvą pavergti nusako ne tik minėtieji suokalbimai, sudaryti lietuvių tautos užnugaryje. Agresinius Kremliaus kėslus išduoda ir sovietų karinis žemėlapis, atspausdintas 1939 metų rudenį. (O

Laisvės Stovyla Karo Muziejaus sodely, Nepriklausomybės laikais.

kodėl to žemėlapio nuotrauką nepaskelbtų visoje mūsų periodinėje spaudoje? J.). Jame Lietuva sovietinės respublikos priedangoje jau buvo įjungta į Sovietų Sąjungą".

(Dr. D. Krivickas: 17 metų, kai Maskva įteikė ultimatumą. Vienybė, 1957. VI. 19").

Ir kai čia, laisvoje Amerikoje gyvenantieji lietuviai, visa tai vadina tikroju vardu — Lietuvos okupacija, tai ten, "išlaisvintoje" Lietuvoje okupantams pasidavę lietuviai komunisteliai tai vadina Lietuvos ir lietuvių tautos šmeižimu!!!

— Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba įgaliojo inž. Kęstutį Miklą būti jos ryšininku su Vliko valdyba. PLB valdybos ryšininko titulu dalyvauti Vliko tarybos posėdžiuose įgaliotas inž. Vytautas Volertas, buvęs Amerikos Lietuvių Bendruomenės tarybos pirmininkas.

Sausio 24 dieną Vliko valdybos posėdyje dalyvavo naujasis PLB valdybos ryšininkas K. Miklas ir iš Clevelando atvykęs Vliko valdybos ryšininkas su PLB valdyba, agr. Jonas Daugėla. (E)

BIZNIERIAI, KURIE GARSINASI "NAUJIENOSE" — TURI GERIAUSIA PASISEKIMA BIZNYJE

8 PAGRINDAI, KODĖL PODAROGIFTS, INC. PRITRAUKIA TUKSTANČIUS MŪSŲ KLIENTŲ, KURIE SIUNČIA

DOVANAS Į USSR

1. Jiems nereikia gaišti laiko, superkant ir nešant siuntinius į persiuntimo įstaigas.
2. Jie neturi spėlioti dydžių ar spalvų.
3. Jie sutaupo visus muitus, įpakavimo ir persiuntimo mokesčius.
4. Jie pasirenka ypatingą dovaną: automobilį, motociklą, televizijos priimtuvą, radijo aparatą, šaldytuvą arba
5. Jie įsigyja PREKIŲ PIRKIMO ORDERĮ, su kuriuo jų giminės jiems patinkamas prekes gali įsigyti Vniešposyltorg'o

DOLERIŲ KRAUTUVĖSE

6. Jų giminės gali įsigyti maisto produktų, audėklų, drabužių ir avalynės tinkančius jų skoniui ir pritaikintus.
7. Jie taupo laiką, nes tuo atveju nėra gabenimo per Atlantą.
8. Jie sutaupo pinigų, nes DOLERIŲ KRAUTUVĖSE prekės yra labai žemomis kainomis.

APLANKYKITE MŪSŲ PARODINĘ SALĘ NEW YORKE

Siųskite savo užsakymus ar klausimus į

PODAROGIFTS, Inc.

(VIENINTELIS DOVANŲ ATSTOVAS JAV-se)

220 Park Avenue South (kampas 18-tos g-vės)

New York, N. Y. 10003

Tel.: 212 - 228-9547

arba į prie jo prisijungusias firmas:

GLOBE PARCEL SERVICE, INC.

716 Walnut Street, Philadelphia, Pa. 19106

Tel.: 215 — WA 5-3455

arba į bet kurį jų skyrių

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

45 West 45 St., New York, N. Y. 10036

Tel.: 212 — CI 5-7905

arba į bet kurį jų skyrių

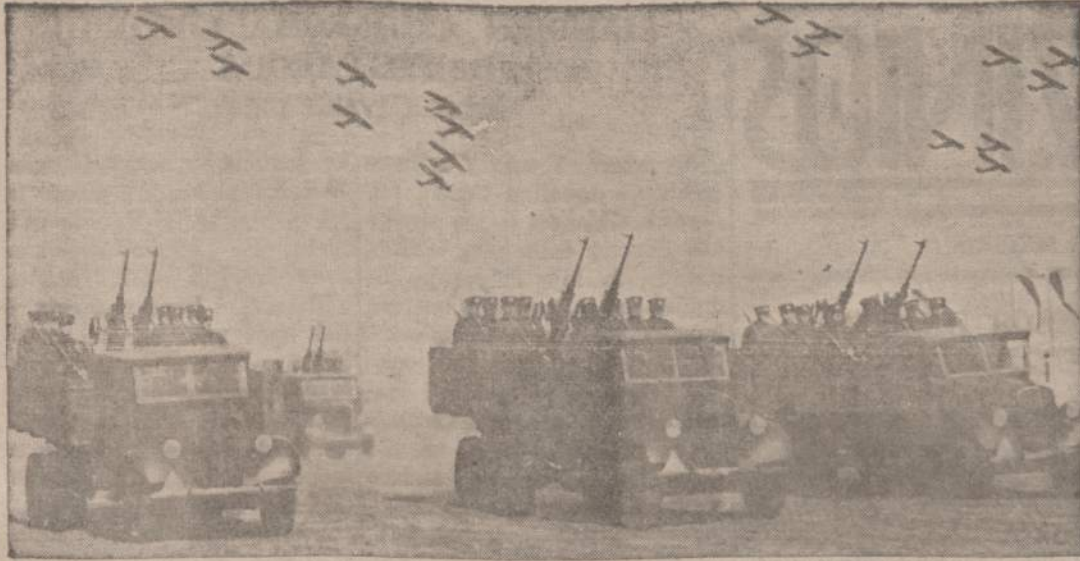
PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.

1776 Broadway, New York, N. Y. 10019

Tel.: 212 — 581-6590 — 581-7729

arba į bet kurį jų skyrių

Lietuvos kariuomenė buvo gerai ginkluota pagal to meto karo reikalavimus. Čia matomas priešlėktuvinis dalinys.

VASARIO 16 DIENOS AKTAS IR LIETUVOS KARIUOMENĖ

Vasario 16 d. akto priėmimas ir paskelbimas buvo vienas iš drąsiausių ir reikšmingiausių įvykių kovoje dėl Lietuvos Nepriklausomybės. Šis aktas pasiūlymams, jį minės nuolatos lietuviai, kol tik plaks kur nors lietuviška širdis. Lietuvos nepriklausomybę paskelbus, reikėjo dar daug ir didelių pastangų padėti, kad būtų sukurta valstybė, t. y. įgyvendintas Lietuvos Nepriklausomybės aktas. Įvyko žūtbūtinė kova. Šioje kovoje lemiamą vaidmenį atliko Lietuvos kariuomenė. Trumpai panagrinėkime Lietuvos kariuomenės taktinius planus laisvės kovų metu.

Lietuvos kariuomenė kūrėsi labai sunkiomis sąlygomis. Didžiausia kliūtis buvo tai ginklų, rūbų ir kitų karo reikmenų trūkumas. Kariauti teko su rusų bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Rusų bolševikai 1919 m. sausio mėn. pabaigoje buvo užėmę du trečdalius Lietuvos teritorijos. Jų buvo gan daug. Lietuviai vos tepradėjo organizuotis. Su mažomis jėgomis sumušti didesnes — neįmanoma. Tad 1919 metų pradžioje lietuviai tik gynėsi, uoliai sekė priešą ir organizavosi. Visos turimos jėgos buvo nukreiptos prieš bolševikus. Su vokiečiais ir lenkais buvo stengiamasi sugyventi geruoju — per daug nesuipykti.

1919 m. balandžio mėn. pradžioje buvo siekiama užimti Vilnių. Puolama buvo 2 voromis: viena vora — Alytus, Varėna, Vilnius ir antroji — Žas-

liai, Trakai, Vilnius kryptimi. Puolimui buvo sutelkta abiejose vorose apie 3 batalionai. Susidurta buvo su 5 rusų bolševikų šaulių pulkais (3, 4, 5, 6 ir 7 šaulių pulkai), maždaug 15 batalionų jėgomis. Esant tokiai didelei priešų jėgų persvarai, teko atsisakyti laikinai nuo puolamųjų veiksmų, gintis ir tęsti kariuomenės organizacijos darbą. Lenkai tuoj pasinaudojo proga, gaudami gan didelę paramą iš Prancūzijos greit susiorganizavo ir balandžio 19—22 dienomis užėmė Vilnių.

Pavasariui atėjus, gegužės mėn. Lietuvos kariuomenės vadovybei teko keisti puolimo kryptį. Bendras, visu frontu Lietuvoje, puolimas buvo nukreiptas į šiaurės rytus — 2 kryptimis: 1) Ukmergė, Utena, Zarasai ir 2) Kėdainiai, Panevėžys, Rokiškis, Daugpilis kryptimis. Puolimas buvo pradėtas gegužės 18 dieną, vadovaujant gen. S. Žukauskui. Tačiau ir šiuo laiku jėgų persvaros mes neturėjome. Karių skaičiumi, ginklais ir kitomis karo priemonėmis, priešas turėjo žymiai daugiau. Moralės žvilgsniu Lietuvos kariai buvo žymiai pranašesni, jie žinojo už ką ir dėl ko kariauja. Tokioms sąlygoms esant, kariuomenės vadovybei teko manevruoti, t. y. vienur gintis — kitur sutelkus daugiau jėgų pulti priešą. Mūsų jėgos buvo sutelkiamos reikiamoje strategiškai svarbioje vietoje ir puolimas nukreipiamas į priešų silpniausią ir skaudžiausią vietą. Sumuštas priešas vie-

noje vietoje bėgdavo ir su saviimi patrankdavo ir kitus bėgti. Vienas kautynės laimėjus, jėgos buvo vėl perstatomos sekanciam puolimui. Dėl tokių jėgų grupavimų ir perstatinėjimų, kentėdavo karių kojos, bet reikėdavo mažiau kraujo. Laimėjimas būdavo mūsų pusėje.

Ir taip mikliai ir kantriai manevruodama, vykdydama tai didesnius, tai mažesnius priešų sparnų apėjimus, Lietuvos kariuomenė rugpiučio mėn. pabaigoje 1919 m. išgrūdo rusų bolševikus iš Lietuvos ir priėjo Dauguvos upę. Atsirėmė į natūralią gamtos kliūtį, prie kurios galėjo gintis su mažomis jėgomis. Tačiau džiaugtis nebuvo laiko. Šiaurės Lietuvoje, žemaitijoje ir Latvijoje susisuko sau lizdą kitas priešas — bermontininkai. Kovų su bolševikais metu, kluodė Lietuvos kariuomenei; nepralaidavo mūsų traukinių pro Radviliškį, vykdė puolimus šiauliuose ir Radviliškyje. Keletas mūsų karių ir piliečių, bermontininkų buvo nužudyti. Šiauliuose Gimnazija, pašto įstaiga ir izdinė buvo išplėsta ir užimta. Lietuviai, kol buvo vykdomos operacijos prieš bolševikus, kentėjo dėl jiems daromų skriaudų — buvo nuolaidūs. Visur stiprūs negalėjo būti, jeigu vienur puolė, tai kitur turėjo kentėti ir tylėti, arba gintis.

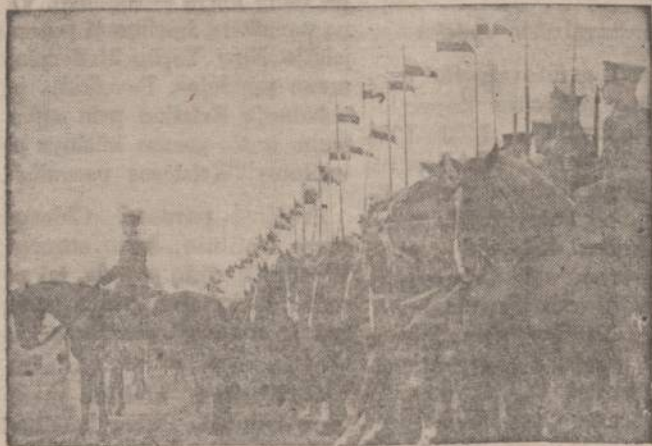
Paskutinei Zarasų operacijai prieš bolševikus pasibaigus sėkmingai, Lietuvos kariuomenė buvo telkiama prieš bermontininkus. Spalio 20—22 d. prie Linkaičių įvyko pirmos didesnės kautynės 6 pėst. pulko (Marjampolės bat.) su bermontininkais. Tuo laiku nuotaika kaip žmonių taip ir karių nebuvo gera. Visi buvo susirūpinę, tačiau buvo kantrūs ir daug dirbo. Lenkai vis veržėsi gilyn į Lietuvos teritoriją. 1919 m. spalio mėn. buvo prieję per 10 kilometrų atstu nuo Jonava, Ukmergė, Utena plento. Bermontininkai laikėsi šiaurės Lietuvoje ir žemaitijoje. Bermontininkų jėgų dauguma Lietuvoje buvo sutelkta prie šaulių ir Radviliškio. Mažesni priešų jėgų telkiniai laikėsi prie Tauragės, Lydavėnų ir Joniškio. Lietuvos vyriausybės, teisiogi- nėje valdžioje, tuo laiku tebebuvo likusi tik siaura juosta nuo Rytprūsių sienos iki Zara-

sai — Obeliai miestelių. Pasireiškė finansinė krizė. Algos, kaip kariams taip ir valdininkams, ilgą laiką nebuvo mokamos (4 mėnesius). Lietuviai, kaip visuomenė taip ir kariuomenė, kantriai ir vieningai dirbo, nebuvo nei mažiausio triukšmo, per tai ir buvo atlaikytas priešų spaudimas. Spaudimas buvo kaip karinis, taip ir ekonominis.

Operacijų planą kautynėms su bermontininkais paruošus ir kariuomenę sutelkus, buvo pradėtas bermontininkų puolimas — šaulių operacija. Lapkričio 21—23 d. bermontininkams prie Radviliškio, Meškulčių ir šiaulėnų buvo suduotas stiprus smūgis. Latviai tuo laiku užėmė Mintaują. Bermontininkai buvo priversti pasitraukti į Vokietiją. Paskutiniai pasitraukė gruodžio 14 dieną. Tik dabar Lietuva atsidos. Viskas ūmai pasitaisė — finansai, žmonių ir karių nuotaikos. Buvo išrinktas Steigiamasis seimas. Tačiau neapsieita be klaidų. Nuo 1919 metų pabaigos iki 1920 metų liepos mėnesio Lietuvos kariuomenė nevykdė jokių operacijų. Ji nebuvo didinama ir stiprinama. Tik prasidėjus karo veiks- mams su lenkais, buvo pašaukta daugiau vyrų į kariuomenę, paskubomis buvo organizuojami nauji pėstininkų, kavalerijos ir artilerijos pulkai. Tačiau buvo tai gerokai pavėluotai daroma. Kautynėse prie Seinų ir Augustavo miškuose rugsėjo 22 dieną skaudžiai pralaimėjome. Vėliau lenkai pasiėmė Vilnių. Pralaimėjome todėl, kad buvome maži. Su mažomis jėgomis nugalėti didesnes — neįmanoma. Užėmė Vilnių, lenkai kėsinosi užimti ir Kauną, bet jiems tai nepasisėkė. Prie širvintų ir Giedraičių buvo sumušti.

Bendrai sumetus, kaip matome, Lietuvos kariuomenė laisvės kovų metu turėjo labai sunkią ir keblią situaciją, tačiau kantriai, vieningai ir lanksčiai manevruodama, vienur puolant kitur ginantis, sugebėjo iškovoti Lietuvai laisvę. Politikoje vyrauja tie patys dėsniai. Tad dabar, jeigu tik būsimie vieningi ir nepritruks mūsų kantrybės, ir vėl iškovosime Lietuvai laisvę.

♦ Inž. Liūdas Mikšys parašė ir išleido milžinišką knygą "Iš istorijos ūkanų ateina Lietuva". 700 psl., kieti viršeliai. Pridedamas Hammond išleistas istorinis tautų kilnojimosi žemėlapis. Lietuviški vardai Azijoje, Graikijoje, Dunėjaus paupyje, jų šaknys, palyginimai. Kalbama apie lietuvių tautos praeitį nuo Homero laikų iki Viduramžių. Labai plačiai aptartas lietuvių tarmių klausimas ir lybalsių pasikeitimai. Kallinkams ir istorikams privaloma studija. Gera dovana besimokančiam jaunimui. Kaina \$15.00. Pasiuntus tokią sumą čeki arba Money Orderj Naujamiems, 1739 S. Halsted St., Chicago, Ill. 60608, Mikšio knyga uošiam bus pasiūsta. (Pr.)

Kavalerijos dalinys rikiuotėj

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

SODEIKIENĖS, ALEKSOS DEBIUTAS BALZEKO MUZIEJUJE

Praėjusį šeštadienį, vas. 10 d. St. Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje skaitlingai publikai dalyvaujant, buvo atidaryta mūsų jaunų menininkų — Zitos Sodeikienės ir Petro Aleksos kūrinių paroda.

Dail. Sodeikienė išstatė didesnę dalį tapybos darbų, o mažiau grafikos, kartu apie 14 kūrinių. Aleksa — 7 skulptūras. Sodeikienė plačiau reiškiasi žanro dailėje. Josios realistiniai objektai gyvena kažkokiam sapnų pasauly, tarytum erdvėje plaukioja. Spėk, kaip nori: mirażas, poezija, moralinė filosofija, pvz.: "Nepastovumas", "Jaunystė", "Skausmas", "Išsiskyrimas" ar "Pasikeitimas", — paveikslai, kurie žiūrovą intriguoja, verčia vėl grįžti ir paieškoti, kas ten paslėpta, ko dar nesurasta, nepastebėta. Sodeikienės spalvų šviežumas primena Virkaus ir Zapkaus tapybos stilių, kur spalvingose kompozicijose gaunasi lyg piaustyti daržovių įspūdis, nes pergausus rituliukų formos panaudojimas. Tai labai būdinga ir būtų lyg nauja forma, kurią mūsų jaunieji dailininkai naudoja.

Sodeikienės subjektyvi vizija medžiagos dimensijose yra ta bazė, ant kurios remiasi kūrinių estetinė esmė. Sodeikienė turi didelį spalvų pajautimą ir gerą skonį bei intuciją kurti. Mančiau, kad dail. Z. Sodeikienė sunkiu darbu ir savo jėgomis nusipelnė nuosirdžios kūrėjos vardo. Gal truputį kartojasi "rituliukai" kai kuriose tapybos kompozicijose, pvz. "Nepastovumas", bet spalvų žavingumas atleidžia nekantriam žiūrovui.

Sodeikienės grafika nemažiau įdomi. Dėmesį patraukia didesnio formato piešiniai "Tęs-

Petras Aleksa Skulptūra

tinumas" (nr. 1) Tikrai vertinga kompozicija. Taip pat plunksna ir spalvotu rašalu pieštas ovalinis darbas, labai patrauklus kūrinys ir išlaikytas vientisumas.

Petras Aleksa yra skulptorius, nėra galutinai atitrūkęs nuo pozityvaus pasaulio, kaip šiandien dauguma skulptorių verčiasi kalvio darbu — lygina geležies laužą į "naujo laužo" krūvas. Aleksos darbuose yra kokia nors idėja arba mintis, pvz., "Vadovas", aliuminijaus skulptūra, padengta tamsiai pilka patina, kuri reiškia keturkojo žygį. Medinė skulptūra — "Susizavėjimas" — pasigėrėtinas darbas. "Žaidimas" — spalvota skulptūra — atrodo, kaip kamuolys, bet turi simbolinę reikšmę.

Ši graži dviejų menininkų parodėlė tęsis iki vasario 29 d. Kas dar nematė, vertėtų pamatyti. Įėjimas į Balzeko muziejų (ir į parodą) nemokamas visas septynias dienas nuo 1:00 iki 4:30 v. popiet.

DINGO PORTRETAS IR GAMTOVAIZDIS

Nuo seniausių amžių vaizdiniame mene svarbų vaidmenį turėjo žmogaus veidas, teisingiau — žmogus. Graikai, vėliau romėnai, pasekdami graikus, plastiniame mene žmogų pavaizdavo kaip ideališko tobulumo būtybę. Krikščionybės laikais, dar prieš Italijos renesanso epochą, žmogaus asmuo vaizdiniame mene buvo beveik dingęs, jeigu nelaikyti bizantinio stiliaus, kuris išlaikė savo dogmatinę tradiciją iki renesanso laikų. Bizantinė tapyba buvo ikonografinė, grynai dogmatinė, plastiškai tikrai dviejų matavimų, tatau labai skirtinga. Viduramžiais atsirado ro-

maninis stilius, atseit, kaip ir grįžimas prie užmirštos klasikos. Tuoju po romaninės architektūros Vakarų Europoje prasidėjo gotiško stiliaus architektūra, o kartu ir skulptūra. Gotika savo laiku tobulėjo, kol pasiekė aukšto flambuojant laipsnio. Gotika daugiausia paplito protestantiškose šalyse. Visa tai skatino ir tapybą. Romos imperija ir Vakarų Europoje paskleidė nemažai Rytų kultūros taip, kad atsirado priežastys vystyti naujai kultūrai. Vieni meno elementai patarnavo kitiems. Su religiniu menu prasidėjo ir legendarinio meno atkūrimas, nors pagoniška kultūra krikščionybei nebuvo labai pageidaujama, bet vardan me-

ŠIANDIEN ATIDAROMA LIETUVIŲ DAILĖS PARODA DIDELĖ, ĮVAIRI, ĮDOMI

Šį vakarą 7 val. Čiurlionio galerijoje Jaunimo Centre atidaroma Chicago ir jos apylinkės lietuvių dailininkų kūrinių paroda, kurioje dalyvauja 31 dailininkai — tapytojai, vitražų kūrėjai, grafikai ir skulptoriai. Tenka pasakyti, kad šioje parodoje dalyvauja pajėgesnieji jaunesniosios ir senesniosios kartos menininkai. Tiesa, ne visi dalyvauja, daugumą sudaro vietiniai, nes rengėjams nebu-

vo įmanoma sukviesti visus JAV dailininkus dėl riboto lankymo ryšium su 16 Vasario ir 50 metų nuo Lietuvos nepriklausomybės akto paskelbimo minėjimu. Tai buvo padaryta vis tiek gera pradžia šiai gražiai idėjai — kasmet rengti lietuvių reprezentacines parodas, nebūtinai Vasario 16-to progomis.

Parodą rengia Čiurlionio galerijos direkcija, Č. galerijos Globėjų- k-tui kooperuojant.

no, nebuvo galima to išvengti. Legendarinė klasika plačiai paplito Olandijoje, Prancūzijoje ir kitur.

Reikia turėti galvoje štai: Giotto buvo pirmas, kuris atsisakė nuo sausos bizantinės dailės, kuri palyginti buvo mažoje skalėje, išskyrus architektūrą su Giotto monumentaline sienų tapyba, kuris pavaizdavo visą Kristaus gyvenimą bažnyčiose. Jis buvo genijus dailininkas, tačiau jis nebuvo tiek išsimokslinęs tapytojas, kaip Rafaelis arba kiti po jo renesanso dailininkai. Giotto figūros nebuvo "graikiško tobulumo", bet jo kūrybinė pajėga ir didelė ištvermė jį amžino.

Šalia šventųjų paveikslų, didikai, kurie samdėsi dailininkus, norėjo, kad šie pieštų jų ir jų ponių portretus. Su renesansu prasidėjo portreto gaidynė ir juo toliau, juo didesnis buvo pareikalavimas. Olandijoje, Flėmuose, Prancūzijoje, o vėliau ir Anglijoje portretas pasidarė beveik vienintelis dailininko darbas. Anglai ypatinai pasižymėjo portretų gausumu. Anglai pirmieji buvo ir JAV portretistai, pvz. John Trumbull, Gilbert Stuart, Singleton Copley ir kt. Neatsilikę ir popiežiai. Kiekvienas popiežius turi Vatikano galerijoje portretą.

Gamtovaizdis dailėje pradėjo pasirodyti tikrai po Viduramžių. Kad ir buvo vienur kitur bandyta piešti gamtovaizdį, tai neturėjo jokios reikšmės, kaip atskira dailės šaka. Tais laikais daug kas manė, kad tapyti gamtovaizdžius negalima, nes būtų Dievui nusikaltimas. Gamtovaizdis (peizažas) kaip kur buvo panaudojamas tikrai žanro kūrinys, pvz., jeigu šventųjų gyvenimas pavaizduojamas atvirame lauke ir pan. Neretai prie Madonos paveikslo — fone.

Gamtovaizdžio epocha

Didžioji gamtovaizdžio epocha buvo prancūzų impresionistų mokykla — 1860—1900 metų laikotarpis. Tikrai prancūzų impresionistai geriau išstudijavo gamtovaizdžio tapybos metodus dirbdami gamtoje. Bet prancūzai nebuvo pirmieji gamtovaizdžio pionieriai. Anglai John Constable, Turner laikomi moderniojo gamtovaizdžio pirmtakais. Gamtovaizdžio tapytojų visur buvo Europoje. JAV pirmąją gamtovaizdžio mokyklą įkūrė Thomas

Dougherty ir Thomas Cole pirmoje 19-to šimtmečio dalyje Katskill ir Andirondack slėnyje prie Hudson upės, kuri yra žinoma, kaip Hudson River Art School. Amerikoje lygiomis peizažas ir portretas buvo populiarūs iki 20-to šimtmečio pradžios. Įspilietinus abstrakčios dailės sričiai, dailininkų dėmesys peizažui sumažėjo. Po Pirmojo pas. karo, pramonė ir technika besivystant sparčiau tempu, šie dalykai atkreipė dailininkų dėmesį. Jau italų futuristai susidomėjo pramone ir net, kaip žinome, savo išdaigomis "pralenkė" visas pramonės gudrybes...

Nemažai abstrakcinės karštingės ir Amerikoje buvo pasėta. Dabar kiek atvėso, kai mokslas, technika pradėjo darytis labiau sudėtingi dalykai. Dailininkai negali mokslo pasivyti, nei jį pralenkti. Visiškai atsisakydami nuo gamtos, nuo žmogaus ėmėsi dekoratyvinių darbų, kurie artimi architektūrai ir papuošimui. Kas buvo kilnu, gražu ir triumfališka praeityje, liko tiktai šešėlis. Vaizdinis menas tiko ne vaizdiniu, bet sintetiiniu padaru, be jausmo, be optimizmo, tiktai šiaip sau naujovių žaistu.

Gamtovaizdis ir natūrmortas buvo labai populiarūs romantiniiais laikais. Dabar tikrai mažesnė žmonių dalis jais tėsdomi, o dauguma menu visai nesidomi. Tačiau ir modernieji dailininkai abstraktinius darbus metaforiška prasme vadina gamtovaizdžiais arba natūrmortais.

MIRĖ KRISTINA OLSON

Sausio mėnesį Cushing, Me. mirė dail. A. Wyeth kaimynė, Kristina Olson, sulaukusi 71 metų amžiaus. Iš mažens buvo polio ligos suparalizuota. Ji buvo dail. Andrew Wyeth modelis, daug kartų pozuodavo. Vieną paveikslą, kuriam ji pozavo, įsigijo New Yorko Moderniojo meno muziejus. Paveikslas pavaizduoja Kristiną prie atdaro lango ir šis garsus kūrinys pavadintas "Kristinos pasauliu".

Praėjusį pavasarį Chicago Meno institute buvo surengta Wyetho kūrinių paroda, tai parodos lankytojai galėjo pamatyti ir minėtąjį paveikslą.

— Senovėje ateities menas buvo tautinis. Dabar "ateities" menas tarptautinis, lipdomas iš sudužusių skeveldrų.